

Odgovornost članova uprave u dioničkom društvu

Čondrić, Dorija

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:843914>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Pravni fakultet
Katedra za trgovačko pravo i pravo društava

Dorija Čondrić

Odgovornost članova uprave u dioničkom društvu

Diplomski rad

Mentor: doc. dr. sc. Antun Bilić

Zagreb, rujan 2023.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Uprava dioničkog društva	1
2.1. Pozornost urednog i savjesnog gospodarstvenika	2
2.2. Pažnja dobrog stručnjaka	3
2.3. Pravilo poslovne prosudbe.....	4
2.4. Čuvanje poslovne tajne.....	6
3. Građanska odgovornost članova uprave	8
3.1. Odgovornost uprave za štetu prilikom vođenja poslova i zastupanja društva.....	8
3.1.1. Postojanje štetnika i oštećenika	9
3.1.2. Protupravna štetna radnja.....	10
3.1.3. Šteta.....	11
3.1.4. Kauzalni neksus - uzročna veza između štetne radnje i nastale štete	12
3.1.5. Zahtjev za naknadu štete	12
3.1.5.1. Postavljanje zahtjeva za naknadu štete od strane društva	12
3.1.5.2. Postavljanje zahtjeva za naknadu štete od strane vjerovnika.....	14
3.1.6. Oslobođenje od odgovornosti za štetu	18
3.2. Odgovornost za štetu prilikom iskorištavanja utjecaja u društvu.....	18
4. Kaznena odgovornost članova uprave	21
4.1. Kaznena djela predviđena ZTD-om	21
4.1.1. Davanje netočnih podataka	21
4.1.2. Netočno prikazivanje imovinskog stanja	22
4.1.3. Povreda dužnosti u slučaju gubitka, prezaduženosti ili nesposobnosti za plaćanje.....	22
4.2. Kaznena djela predviđena Kaznenim zakonom.....	22
4.2.1. Zloupotreba povjerenja u gospodarskom poslovanju	22
4.2.2. Zloupotreba položaja i ovlasti.....	23
5. Prekršajna odgovornost članova uprave	25
6. Zaključak.....	25
7. Literatura, propisi i sudske odluke.....	27

SAŽETAK

U radu se analizira odgovornost članova uprave u dioničkom društvu te se prije svega analizira standard pozornosti urednog i savjesnog gospodarstvenika koji obvezuje sve članove uprave kao i pravne posljedice njegove povrede. Razmatra se kodifikacija pravila poslovne prosudbe u hrvatsko zakonodavstvo, kao i način na koji je isto pravilo postalo zaštitni mehanizam za sve one članove uprave koji su postupali u dobroj vjeri prilikom donošenja poduzetničkih odluka. Objašnjava se građanska odgovornost podjelom na dvije podvrste odgovornosti, a to su odgovornost prilikom vođenja posla i zastupanja društva i odgovornost prilikom iskorištavanja utjecaja te se nastoje istaknuti sličnosti i razlike između te dvije podvrste. Nakon toga, analizira se kaznena odgovornost i prekršajna odgovornost. Svrha rada je istaknuti važnost pojedinih zakonskih rješenja i prikazati različitost sudske prakse u pojedinim pitanjima koja se javljaju kod odgovornosti za štetu.

Ključni pojmovi: član uprave, odgovornost, pozornost urednog i savjesnog gospodarstvenika, dioničko društvo, šteta.

SUMMARY

The paper analyzes the liability of board members in a joint-stock company and first of all, considers the standard of care of orderly and conscientious businessman which binds all board members is analyzed, as well as the legal consequences of its violation. The codification of the rule of business judgment into the Croatian legislation is being considered, as well as the way in which the same rule became a protective mechanism for all those members of the board who acted in good faith while making entrepreneurial decisions. Civil responsibility is explained by dividing it into two subgroups, and those are responsibility while conducting business and representing the company and responsibility while using influence, and an attempt is made to highlight the similarities and differences between these two subgroups. After that, criminal liability and misdemeanor liability are analyzed. The purpose of the paper is to highlight the importance of certain legal solutions and to show the diversity of court practice in certain issues that arise in the case of liability for damage.

Key terms: board member, liability, attention of an orderly and conscientious businessman, joint stock company, damage.

Izjava o izvornosti

Ja, Dorija Čondrić, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Dorija Čondrić

Dorija Čondrić

1. Uvod

Uprava dioničkog društva (dalje: društvo) u hrvatskom pravnom poretku ima značajnu ulogu. Osim što je bitna za djelovanje i poslovni uspjeh samog društva, ako pogledamo s više razine, odnosno državne razine, vidimo da je itekako bitna za hrvatsko tržište. Ako članovi uprave ne obavljaju svoju funkciju profesionalno to se svakako neće odraziti negativno samo na dioničko društvo o čijoj upravi je riječ, nego će ostaviti negativne posljedice i na hrvatsko gospodarstvo. Prema tome, ključno je imati savjesne članove uprave koji će doista obavljati poslove sukladno zakonu i na prvom mjestu imati interese društva.

Nažalost, svjedoci smo da i nije uvijek tako pa zbog toga i postoji odgovornost za štetu kao posljedica za sve štetne radnje koje bi svojim djelovanjem uzrokovali članovi uprave. Kroz institut odgovornosti moguće je osvijestiti važnost uprave, jer nam razni primjeri iz sudske prakse pokazuju koliko je značajno zakonito i profesionalno djelovanje članova uprave, a kako postupanja suprotno tome mogu imati velike posljedice i za same članove uprave koji su počinili štetne radnje. Samim time potiče se sve članove uprave da svoje poslove obavljaju zakonito, jer u suprotnom postoji opasnost da će i za njih nastati određene sankcije.

Tako primjerice u građanskom postupku povodom zahtjeva za naknadu štete moguće je dosuditi visoke iznose zbog kojih bi članovi uprave mogli doći u jako nepovoljne financijske situacije. Također, ako bi članovi uprave počinili kaznena djela u kaznenom postupku su moguće novčane kazne, ali i kazne zatvora pa i nije potrebno posebno isticati negativne posljedice takve kazne. Na koncu, moguća je i prekršajna odgovornost te je zapravo riječ i o najblažoj vrsti odgovornosti. Stoga će se u radu prije svega objasniti građanska, a zatim kaznena i prekršajna odgovornost članova uprave.

2. Uprava dioničkog društva

Uprava je u dualističkom sustavu obligatorni organ društva u čemu se i ogleda njezina bitna funkcija. Vodi poslovanje društva na vlastitu odgovornost, a njezina ovlast za zastupanje ne može se ograničiti.¹ Članovi uprave dužni su se prilikom vođenja poslova pridržavati onih ograničenja koja su predviđena statutom, odlukama nadzornog odbora i glavne skupštine te poslovníkom o radu uprave.²

¹ Čl. 42. st. 1. Zakona o trgovačkim društvima, Narodne novine br. 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22, 18/23 (dalje: ZTD).

² Čl. 242. st. 2. ZTD-a. Također, Vrhovni sud Republike Hrvatske (dalje: VSRH) je u svojoj presudi broj Rev-1427/99 od dana 05. travnja 2000. godine zauzeo stajalište kako se članovi uprave moraju pridržavati internih ograničenja koja su postavljena statutom, odlukama nadzornog odbora i glavne skupštine te poslovníkom o radu

Uz upravu, društvo ima još dva obligatorna organa, a to su glavna skupština i nadzorni odbor. Međutim, samo je uprava ta koja je ovlaštena voditi poslove društva, a to uvelike pomaže kod utvrđivanja odgovornosti. Ako bismo imali dva organa koja vode poslove i zastupaju društvo javile bi se teškoće prilikom utvrđivanja koji je od njih poduzeo štetnu radnju i zbog toga treba odgovarati. Jasno proizlazi da uprava ima veliku slobodu u vođenju poslovanja, ali ta sloboda nosi i veliku razinu odgovornosti čime se zapravo želi osvijestiti važnost uprave u društvu, a vrsta odgovornosti se razlikuje od slučaja do slučaja.

Odgovornost članova uprave temelji se na njihovu položaju članova organa društva, a ne na ugovoru koji su sklopili s društvom.³ Njihova odgovornost traje od imenovanja do prestanka mandata, odnosno odgovaraju za štetu za razdoblje u kojem su obavljali poslove vođenja društva.⁴ Iznimka od toga je čuvanje poslovne tajne za koje odgovaraju i nakon prestanka mandata⁵, a jedan od kriterija pomoću kojeg se utvrđuje odgovornost člana uprave je standard pozornosti urednog i savjesnog gospodarstvenika.

2.1. Pozornost urednog i savjesnog gospodarstvenika

Prije svega, potrebno je objasniti standard pozornosti koji obvezuje članove uprave. Zakonom je propisano da članovi uprave moraju voditi poslove društva s pozornošću urednog i savjesnog gospodarstvenika i čuvati poslovnu tajnu društva.⁶ Govorimo o odredbama koje su prisilne naravi te se ne mogu proširiti niti ublažiti statutom, društvenim ugovorom niti izjavom o osnivanju društva.

ZTD ne definira pozornost urednog i savjesnog gospodarstvenika, stoga mnogi stručnjaci posežu za definicijom koju pruža Zakon o obveznim odnosima, a koji propisuje da je sudionik u obveznom odnosu dužan u ispunjavanju svoje obveze postupati s pažnjom koja se u pravnom prometu zahtijeva u odgovarajućoj vrsti obveznih odnosa (pažnja dobrog gospodarstvenika, odnosno pažnja dobrog domaćina).⁷

Međutim, s obzirom na to da članovi uprave mogu biti i stručne osobe koje posjeduju

uprave, ali ta ograničenja nemaju učinka prema trećim osobama. Isto je potvrdio i Visoki trgovački sud Republike Hrvatske (dalje: VTSRH) u svojoj presudi Pž-1084/00, od dana 17. listopada 2000. godine.

³ V. odluku VTSRH-a broj Pž-3767/2022-2, od dana 25. listopada 2022. godine.

⁴ *Ibid.*

⁵ Babić, S. *Odgovornost uprave za štetu prouzročenu trgovačkom društvu*, Hrvatska pravna revija, siječanj 2014. godine, str. 44.

⁶ čl. 252. st. 1. ZTD-a. Također, VSRH u presudi broj Revt-122/2018-5, od dana 09. travnja 2019. godine navodi: „Svrha ove odredbe je zaštita kapitala društva na način da članovi uprave pri vođenju društva moraju isključivo voditi računa o interesima društva“.

⁷ Čl. 10. st. 1. Zakona o obveznim odnosima, Narodne novine, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22 (dalje: ZOO).

neka posebna znanja i vještine za poduzimanje određenih poslova, svakako bi u tom slučaju bilo razumno zahtijevati i višu razinu dužne pažnje. Naime, radi se o profesionalcima kojima je u izvršavanju njihovih dužnosti, između ostalog povjerena i briga o imovinskim interesima društva. Stoga je itekako prihvatljivo od takvih članova uprave zahtijevati pažnju dobrog stručnjaka.

2.2. Pažnja dobrog stručnjaka

Pažnja dobrog stručnjaka zahtijeva da se prilikom ispunjavanja obveze iz svoje profesionalne djelatnosti postupi s povećanom pažnjom, prema pravilima struke i običajima.⁸ Iz ove odredbe vidimo da su pravila struke i običaji bitni elementi u ovom standardu.

Naime, kako bi se utvrdio stupanj pozornosti koju je član uprave primijenio, potrebno je usporediti upravo tu primijenjenu pozornost s pozornošću koju bi primijenio drugi pripadnik njegove struke, uzimajući u obzir znanja, vještine i sposobnosti koju članovi te struke posjeduju. Možda bi se pogrešno dalo zaključiti da se dužna pozornost subjektivizira s obzirom na to da ovisi o nekim naizgled osobnim svojstvima kao što su znanja, vještine i sl. Međutim, dužna pozornost se određuje objektivno, a to upravo proizlazi iz činjenice da se uzimaju u obzir svojstva koja ima pripadnik određene struke, a ne osoba kao pojedinac. Kada bi se standard dužne pozornosti određivao *ad personam*, odnosno subjektivno s obzirom na svojstva koja ima osoba kao pojedinac, tada bi sigurno došlo do ugrožavanja pravne sigurnosti.⁹

Drugi bitan element koji svakako treba istaknuti su običaji, dakle ona ponašanja koja su ponavljanjem kroz određeno vrijeme stvorila svijest o svojoj obvezatnosti. Budući da bi nepoznavanje pravila struke i običaja značilo nesposobnost postupati u skladu s njima, imalo bi iste posljedice kao i kada se ne bi postupalo u skladu s njima¹⁰, stoga je nužno da član uprave poznaje struku i običaje. Član uprave ne može se opravdati time što ga je nadzorni odbor imenovao unatoč nepostojanju potrebnih kvalifikacija.¹¹

Iz svega prethodno navedenog vidimo da zapravo ne postoji značajna distinkcija između pažnje urednog i savjesnog gospodarstvenika i pažnje dobrog stručnjaka. Babić je naveo kako je zapravo sasvim svejedno koji stupanj pažnje se zahtijeva, jer se u oba slučaja očekuje od člana uprave da postupi s pažnjom koji bi primijenio osobito pažljiv pojedinac sličnog znanja,

⁸ Čl. 10. st. 2. ZOO-a.

⁹ Frankulin, M. *Dužna pozornost članova uprave pri vođenju poslova dioničkog društva*, Pravo u gospodarstvu, 49 (2010), 6, str. 1532.

¹⁰ Sklakoper, Z., Nikšić, S., *Dužna pažnja prema Zakonu o obveznim odnosima*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 44, br. 1, 25-58 (2023), str. 25.

¹¹ Frankulin, *op. cit.* u bilj. 9, str. 1533.

obrazovanja i iskustva.¹²

Urednost i savjesnost su također nedefinirani pojmovi te sa sigurnošću možemo reći da se ocjenjuju ovisno o okolnostima slučaja. Primjer nesavjesnog postupanja člana uprave je predmet Pž-5270/2004-4 u kojem je član uprave napravio mnoge propuste pa je tako propustio s trećom osobom sklopiti ugovor o građenju u pisanom obliku, izraditi troškovnih prije izvođenja radova, a kojim bi bila specificirana cijena radova te od treće osobe nije uzeo nikakvo sredstvo osiguranja plaćanja zbog čega društvo nije bilo u mogućnosti u ovršnom postupku naplatiti svoje potraživanje prema trećoj osobi, jer potraživanje nije moglo dokazati.¹³ Dakle, član uprave je ovdje svojim nesavjesnim postupanjem uzrokovao štetu društvu, odnosno možda je ispravnije reći nesavjesnim propuštanjem s obzirom na to da društvo, upravo zbog propusta člana uprave da osigura potrebnu dokumentaciju, nije moglo dokazati potraživanje prema trećoj osobi, a što je posljedično dovelo do toga da potraživanje nije moglo namiriti.

Stoga, veliku ulogu igra sudska praksa putem koje nam sudovi pokazuju koja ponašanja bi bila prihvatljiva, odnosno koja ponašanja bi se smatrala urednim i savjesnim, a velik iskorak učinjen je i uvođenjem pravila poslovne prosudbe koje je u Americi poznato kao „business judgment rule“.

2.3. Pravilo poslovne prosudbe

U predmetu *Charitable Corp v. Sutton* engleski sud je prvi put predložio da se direktori ne bi trebali smatrati odgovornima za odluke koje u dobroj vjeri donesu u ime tvrtke, čak i ako te odluke imaju negativan učinak na samu tvrtku.¹⁴ Iako je to prvi slučaj u kojem je pravilo poslovne prosudbe došlo do izražaja, isto u Engleskoj nije bilo kodificirano niti službeno prihvaćeno.

Pravilo poslovne prosudbe je utemeljeno prvi put u američkom pravu te je u predmetu *Percy v. Millaudon* Vrhovni sud Louisiana-e utvrdio da direktori ne bi trebali biti odgovorni za pogreške i prosudbe "ako je pogreška bila ona u koju je mogao upasti razborit čovjek".¹⁵

Iako je pravilo prije svega utemeljeno u običajnom pravu te je kao takvo i prihvaćeno u brojnim zemljama, sve više zemalja ga je s vremenom i kodificiralo. Tako je primjerice pravilo

¹² Babić, *op. cit.* u bilj. 5, str. 44.

¹³ Odluka VTSRH-a, broj Pž-5270/2004-4, od dana 19. veljače 2008. godine.

¹⁴ *Charitable Corporation against Sir Robert Sutton and about fifty others*, 13th August 1742, stranici pristupljeno: 27. lipnja 2023., (<http://www.worldlii.org/int/cases/EngR/1742/114.pdf>).

¹⁵ Gevurtz, Franklin A., *The Business Judgment Rule: Meaningless Verbiage or Misguided Notion*, 1994., str. 287., bilj. 1., stranici pristupljeno 27. lipnja 2023., (<https://core.ac.uk/download/pdf/303865796.pdf>).

poslovne prosudbe kodificirano¹⁶ u Kaliforniji u odjeljku 309 kalifornijskog korporativnog zakonika.¹⁷

Pravilo poslovne prosudbe kodificirano je i u Republici Hrvatskoj 2003. godine novim izmjenama ZTD-a te je određeno da član uprave ne postupa protivno obvezi o načinu vođenja poslova društva ako pri donošenju poduzetničke odluke smije na temelju primjerenih informacija razumno pretpostaviti da djeluje za dobrobit društva.¹⁸ Prilikom ocjene je li riječ o poduzetničkoj odluci presudna činjenica će biti je li se odlučuje na temelju poduzetničke svrhovitosti¹⁹, odnosno bitno je da uprava slobodno donosi odluku.

U predmetu broj PŽ 4180/2017-2²⁰ trgovačko društvo koje je mesna industrija je kao tužitelj podnijelo je zahtjev za naknadu štete protiv tuženika kao bivšeg predsjednika uprave zbog nesavjesnog obavljanja poslova prilikom sklapanja ugovora o kupoprodaji i donošenja odluke o osnivanju društva kćeri u Austriji, ali je tužbeni zahtjev odbijen kao neosnovan. Predmetnim ugovorima trgovačko društvo - tužitelj bio je zastupano po tuženiku kao predsjedniku uprave te je kao prodavatelj isporučilo robu kupcu te su kupoprodajni ugovori sadržavali odredbe o garanciji i sredstvima osiguranja plaćanja, ali unatoč tome kupci nisu platili isporučenu robu. Za kupca jednog od predmetnih ugovora Vlada Republike Hrvatske je dala garancije, odnosno jamstva za posao s tim kupcem u vidu robe iz Državnih zaliha Republike Hrvatske u iznosu od deset milijuna kuna. Trgovački sud je utvrdio kako je tuženik sklapajući ugovore djelovao s namjerom da pribavi prihode za trgovačko društvo - tužitelj te da je razumno pretpostavio da djeluje za dobrobit društva, tj. da radi na jačanju poduzeća, a o svojim postupcima je i obavještavao ostale članove uprave. Ispunjenje spornih pravnih poslova

¹⁶Corporation code, odjeljak 309, stranici pristupljeno: 30. lipnja 2023., (https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/codes_displayText.xhtml?lawCode=CORP&division=1.&title=1.&part=&chapter=3.&article=).

¹⁷ Kalifornijskim korporativnim kodeksom je u odjeljku 309 (c) propisano da osoba koja obavlja dužnosti direktora u skladu s pododjeljcima (a) i (b) neće snositi nikakvu odgovornost temeljenu na bilo kakvom navodnom neispunjavanju obveza te osobe kao direktora. Propisano je i između ostalog da direktor treba postupati u dobroj vjeri, bez sukoba interesa i s uvjerenjem da djeluje u najboljem interesu društva. Uspoređujući odredbe kalifornijskog korporativnog kodeksa s odredbama ZTD-a možda bi se na prvi pogled činilo da su odredbe različite u pogledu postupanja koje se zahtijeva od člana uprave, naime kalifornijskim korporativnim kodeksom izričito su propisane dobra vjera, djelovanje bez sukoba interesa i uvjerenje da se djeluje u najboljem interesu društva, dok to ZTD izričito ne predviđa. Međutim, uzimajući u obzir sudsku praksu trgovačkih sudova u RH itekako je potrebno postupanje člana uprave u dobroj vjeri i u najboljem interesu društva, jer u suprotnom isti neće djelovati s potrebnom pozornosti urednog i savjesnog gospodarstvenika, a što onda opet za posljedicu može imati odgovornost za štetu.

¹⁸ Čl. 252. st. 1. ZTD-a.

¹⁹ Barbić, J., *Odgovornost članova organa dioničkog društva za štetu počinjenu društvu i vjerovnicima društva*, Pravo u gospodarstvu, broj 49, 2010., str. 280.

²⁰ V. odluku VTSRH-a broj PŽ-4180/2017-2, od dana 29. studenog 2017. godine.

u velikoj mjeri ovisila je o tadašnjim vanjskim čimbenicima s obzirom na to da je u vrijeme 1999. godine tržišno gospodarstvo u RH bilo nestabilno, a osnivanje društva u Austriji bilo korisno, jer je austrijska vlada u to vrijeme stimulirala izvoz davanjem beneficija izvoznicima, a najveća korist za tužitelja bi bila redovito snabdijevanje tržišta goveđem mesom. Stoga, iako je na koncu donesena odluka o prestanku društva osnovanog u Austriji i provođenju likvidacije, sud je utvrdio da je u vrijeme njegovog osnivanja tuženik razumno pretpostavio da djeluje u korist tužitelja. Nije dokazana uzročna veza između radnje, odnosno propuštanja člana uprave i nastale štete, niti je dokazano da je tuženik grubo povrijedio dužnost da primjeni pozornost urednog i savjesnog gospodarstvenika.

Možemo reći da je pravilo poslovne prosudbe spasonosno rješenje za sve one koji su doista djelovali u najboljem interesu društva, ali su unatoč tome svojim postupanjem uzrokovali štetu. Na koncu nitko nije nepogrešiv, a posao članova uprave je itekako odgovoran s obzirom na to da isti vode poslovanje na vlastitu odgovornost. Stoga je bilo nužno postaviti zaštitni mehanizam koji će olakšati članovima uprave da se bez suzdržavanja i straha upuštaju u veće poslovne rizike ako doista djeluju za dobrobit društva, a pravilo poslovne prosudbe je upravo to i omogućilo.

2.4. Čuvanje poslovne tajne

U sklopu dužne pozornosti urednog i savjesnog gospodarstvenika nalazimo još jednu obvezu predviđenu za članove uprave, a to je čuvanje poslovne tajne. Kao što je već ranije navedeno, članovi uprave za otkrivanje poslovne tajne odgovaraju i nakon prestanka mandata, dok odgovornost za štetu postoji samo za radnje poduzete za vrijeme mandata.

VTSRH je u svojoj presudi broj Pž-3767/2022-2 obrazložio da ako član uprave pri donošenju poduzetničke odluke ne djeluje u dobroj vjeri ne može se smatrati da postupa u skladu sa svojim obvezama koje ga terete kao člana uprave društva te je minimalni standard ponašanja za člana uprave njegova obveza da drži tajnim sve ono što kao član uprave sazna o povjerljivim podacima i tajnama glede djelovanja društva i njegovih poslovnih partnera, a njegova obveza čuvanja tajne ne prestaje s prestankom mandata, nego se nastavlja i po isteku mandata.²¹

Dakle, postupak u slučaju odgovornosti za štetu je moguće pokrenuti i protiv bivšeg člana uprave, ali samo za radnje koje je obavljao tijekom svog mandata, a ako bi štetu prouzročio nekim radnjama nakon prestanka mandata onda ne bi bila riječ o odgovornosti člana

²¹ V. op. cit. u bilj. 3.

uprave. S druge strane, ako bi bivši član uprave otkrio neku informaciju koja se smatra poslovnom tajnom (primjerice poslovne planove društva, ugovore o kreditu koje je društvo sklopilo itd.) on bi odgovarao za otkrivanje te poslovne tajne iako je prestao mandat.

Poslovnu tajnu predstavljaju podaci koji su kao poslovna tajna određeni zakonom, drugim propisom ili općim aktom trgovačkog društva, ustanove ili druge pravne osobe, a koji predstavljaju proizvodnu tajnu, rezultate istraživačkog ili konstrukcijskog rada te druge podatke zbog čijeg bi priopćavanja neovlaštenoj osobi mogle nastupiti štetne posljedice za njezine gospodarske interese.²² Ne smatra se povredom čuvanja poslovne tajne priopćavanje podataka koji se smatraju poslovnom tajnom ako se ti podaci mogu ili moraju priopćavati na temelju zakona i drugih propisa ili na temelju ovlasti koja proizlazi iz dužnosti koju obavljaju, položaja na kome se nalaze ili radnog mjesta na kojem su zaposleni.²³

Dužnost čuvanje poslovne tajne zahtijeva od članova uprave da u tajnosti čuvaju sve povjerljive podatke o djelovanju društva i njegovim klijentima.²⁴ Tako član uprave kao stranka u parničnom postupku može odbiti dati iskaz i pri tome se pozvati na obvezu čuvanja poslovne tajne.²⁵ Iako nije dužan obrazložiti odbijanje davanja iskaza, sukladno odnosnim odredbama Zakona o parničnom postupku sud će, s obzirom na sve okolnosti, ocijeniti od kakvog je značenja to što je stranka uskratila iskaz²⁶, stoga je sasvim poželjno da se član uprave pozove na obvezu čuvanja poslovne tajne iako to nije dužan. S druge strane, ako je bivši član uprave pozvan kao svjedok isti može uskratiti svjedočenje ako bi time otkrio poslovnu tajnu društva²⁷, ali isto tako može uskratiti i davanje odgovora na pojedina pitanja.²⁸

Mnogim drugim zakonima je propisana obveza čuvanja poslovne tajne. Primjerice, Zakon o tržištu kapitala propisuje obvezu za relevantne osobe investicijskog društva da čuvaju podatke o klijentima, o stanju i prometu na računima klijenata itd.²⁹ Nadalje, Zakon o osiguranju propisuje obvezu čuvanja povjerljivih podataka za članove tijela društva za

²² Čl. 19. st. 1. Zakona o zaštiti tajnosti podataka, Narodne novine, broj 108/96 (dalje: ZZTP). Navedeni Zakon stupio je na snagu 31. prosinca 1996. godine, a prestao važiti 06. kolovoza 2007. godine stupanjem na snagu Zakona o tajnosti podataka, Narodne novine, broj 79/07, 86/12, osim odredaba glave VIII. i IX. koje su ostale na snazi, a upravo glavom VIII. je propisana i definicija poslovne tajne.

²³ Čl. 24. st. 1. ZZTP-a.

²⁴ Barbić, *op. cit.* u bilj. 19, str 282.

²⁵ *Ibid.*, str. 283.

²⁶ Čl. 269. st. 2. Zakona o parničnom postupku, Narodne novine, broj 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22 (dalje: ZPP).

²⁷ Čl. 237. st. 1. t. 3. ZPP-a navodi kako svjedok može uskratiti svjedočenje o činjenicama što ih je svjedok saznao kao odvjetnik, liječnik ili u obavljanju kakva drugog poziva ili kakve druge djelatnosti ako postoji obveza da se kao tajna čuva ono što se saznalo u obavljanju tog poziva ili djelatnosti.

²⁸ Čl. 238. st. 1. ZPP-a.

²⁹ Čl. 86. st. 5. Zakona o tržištu kapitala, Narodne novine, broj 65/18, 17/20, 83/21.

osiguranje.³⁰ Ovo su samo neki od primjera, dok postoje i mnogi drugi zakoni koji obvezuju na čuvanje poslovne tajne. Iako je poslovna tajna samo dio dužne pozornosti koja se zahtijeva za članove uprave, za nju je karakteristična činjenica da njezina povreda često dovodi i do kaznene odgovornosti.

3. Građanska odgovornost članova uprave

Već je prethodno objašnjeno kako se odgovornost članova uprave razlikuje od slučaja do slučaja, ali u grubim crtama možemo ju podijeliti na građansku, kaznenu i prekršajnu odgovornost. Ranije je navedeno da se odgovornost članova uprave temelji na njihovom položaju člana organa društva, a ne na ugovoru koji su sklopili s društvom, jer oni svoj položaj stječu imenovanjem. Ako članovi uprave ne bi obavljali poslove onako kako od njih to zahtijeva zakon, nadzorni odbor ih može opozvati pa stoga možemo govoriti i o svojevrsnoj političkoj odgovornosti. Bitno je da za to postoji osobito važan razlog³¹, jer je u suprotnom takva odluka ništava.³² Kao važne razloge ZTD navodi grubu povredu dužnosti, nesposobnost za uredno obavljanje poslova društva i izglasavanje nepovjerenja u glavnoj skupštini.³³

S obzirom na to da se članovi uprave na taj položaj imenuju radi vođenja poslova i zastupanja društva upravo za isto i odgovaraju. Možemo reći da je to prva podvrsta građanske odgovornosti za štetu, dok se druga podvrsta odgovornosti javlja u slučaju iskorištavanja utjecaja koji član uprave ima u društvu. S obzirom na to da nije riječ o ugovornom odnosu valja primjenjivati pravila ZOO-a o izvanugovornoj odgovornosti za štetu, a kao *lex specialis* odredbe ZTD-a.

3.1. Odgovornost uprave za štetu prilikom vođenja poslova i zastupanja društva

Na temelju prethodnog objašnjenja standarda urednog i savjesnog gospodarstvenika, neosporno je da članovi uprave moraju postupati u skladu s navedenim standardom, a ako to ne bi bio slučaj tada bi odgovarali za štetu.

ZTD primjerice navodi slučajeve kada članovi uprave odgovaraju za štetu pa tako propisuje da će isti odgovarati za štetu ako suprotno zakonu: 1) vrate dioničarima ono što su uložili u društvo, 2) isplate dioničarima kamate ili dividendu, 3) upišu, steknu, uzmu u zalog ili

³⁰ Čl. 387. st. 1. Zakona o osiguranju, Narodne novine, broj 30/15, 112/18, 63/20, 133/20, 151/22.

³¹ VTSRH u odluci broj Pž-5822/03, od dana 13. siječnja 2004. godine kao važan razlog navodi nepodnošenje prijedloga za otvaranje stečajnog postupka, u društvu koje je dugotrajno insolventno.

³² V. odluku VTSRH-a broj Pž-4243/00, od dana 03. listopada 2000. godine. i odluku broj Pž-5376/00, od dana 26. lipnja 2001. godine.

³³ Čl. 244. st. 2. ZTD-a.

povuku vlastite dionice društva ili nekoga drugoga društva, 4) izdaju dionice prije nego što se za njih u cjelini uplati iznos za koji su izdane, 5) razdijele imovinu društva, 6) obave plaćanja nakon što nastupi nesposobnost društva za plaćanje, odnosno nakon što dođe do prezaduženosti društva, 7) dadu naknadu članovima nadzornog odbora, 8) dadu kredit, 9) kod uvjetnog povećanja kapitala izdaju dionice suprotno svrsi ili prije nego što se one u cjelini uplate.³⁴

Dakle, navedene situacije su samo primjeri koje propisuje ZTD, dok će članovi uprave odgovarati i u drugim slučajevima kada su ispunjene opće pretpostavke odgovornosti za štetu, a koje određuje ZOO. Naime, potrebno je da se ispune sljedeće pretpostavke: 1. postojanje štetnika i oštećenika, 2. protupravna štetna radnje, 3. nastala šteta i 4. kauzalni neksus između štetne radnje i nastale štete.³⁵ Pri tome, sve pretpostavke moraju biti ispunjene kumulativno.

3.1.1. Postojanje štetnika i oštećenika

Štetnik u konkretnom slučaju može biti član uprave, odnosno članovi uprave društva, dok oštećenik može biti društvo, a zakonom je predviđen i poseban slučaj kada vjerovnici mogu postavljati zahtjev za naknadu štete. S obzirom na činjenicu da se članovi uprave imenuju na vrijeme od najviše pet godina, svakako je potrebno naglasiti da će za štetu odgovarati ona uprava za čijeg mandata su počinjene radnje koje su uzrokovale štetu. Prestankom mandata član uprave se neće osloboditi odgovornosti za one radnje koje je počinio za vrijeme mandata.³⁶

Bitno je naglasiti da jednako tako odgovaraju i faktični članovi uprave, dakle oni koji obnašaju funkciju člana uprave bez da su imenovani na tu poziciju. Prema pravnom shvaćanju VTSRH-a faktični članovi uprave odgovaraju za štetu kao i pravilno izabrani članovi uprave te za odgovornost za štetu nije bitno je li član uprave sklopio ugovor s društvom.³⁷

Ako upravu društva čini jedna osoba onda je jasno da je samo ta osoba i odgovorna za štetne radnje, ali u slučaju da se uprava društva sastoji od više osoba koje su počinile štetne radnje u tom slučaju ZTD propisuje solidarnu odgovornost članova uprave³⁸ Bitno je naglasiti da ne postoji kolektivna odgovornost u slučaju da se uprava društva sastoji od više članova, jer je moguća i situacija u kojoj će neki članovi uprave odgovarati za štetu, dok drugi članovi uprave neće biti odgovorni. Broj odgovornih članova uprave ovisit će o tome u odnosu na koje članove su ispunjene pretpostavke odgovornosti za štetu. Primjerice ako neka uprava društva

³⁴ Čl. 252. st. 3. ZTD-a.

³⁵ Klarić, P., Vedriš M., *Građansko pravo, Opći dio, stvarno pravo, obvezno i nasljedno pravo*, XIV. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, srpanj 2014. godine, str. 583.-603.

³⁶ Babić, *op. cit.* u bilj. 5, str. 43.

³⁷ Izbor odluka VTSRH-a, br. 17, 2012. godina, str. 83.

³⁸ Čl. 252. st. 2. ZTD-a.

ima pet članova i u odnosu na svih pet članova su ispunjene pretpostavke odgovornosti za štetu tada će svih pet članova solidarno odgovarati, dok s druge strane ako su pretpostavke ispunjene samo u odnosu na tri člana tada će ta tri člana solidarno odgovarati, dok preostala dva člana neće.

3.1.2. Protupravna štetna radnja

Štetna radnja je zapravo osnova za nastanak odnosa odgovornosti za štetu, a protupravnost predstavlja povredu nekog pravnog pravila pozitivnog pravnog poretka. Tako je protupravnost prije svega povreda odredbe koja obvezuje članove uprave da postupaju s pažnjom urednog i savjesnog gospodarstvenika. Međutim, članovi uprave dužni su pridržavati se propisa iz raznih drugih grana prava pa tako trgovačkog, poreznog, građanskog³⁹, radnog prava i sl., a sve u cilju kako ne bi počinili protupravnu štetnu radnju kojom bi nastala šteta.

Važno je istaknuti kako neki autori kao bitan element protupravnosti ističu krivnju štetnika, a koja se može javiti u dva oblika: 1. namjera (*dolus*) i 2. nepažnja (*culpa*), a zatim nepažnju možemo podijeliti na grubu nepažnju (*culpa lata*) i običnu nepažnju (*culpa levis*).

Krivnja člana uprave za štetu koja nastane vođenjem poslova bez pozornosti urednog i savjesnog gospodarstvenika se predmnijeva⁴⁰ te je u slučaju parnice teret dokazivanja na članu uprave da je postupao s pažnjom urednog i savjesnog gospodarstvenika. Kao što je ranije navedeno, član uprave odgovara već i za običnu nepažnju⁴¹ te se za njegovu odgovornost ne traži namjerno uzrokovanje štete, a što je utvrdio i VTSRH⁴² navodeći da se za odgovornost člana uprave društvu ne traži namjerno uzrokovanje štete (*dolus*), niti postojanje pravomoćne sudske presude iz drugog sudskog postupka kojom bi bila utvrđena krivnja člana uprave.

U navedenom predmetu Pž-1734/2014-6, trgovačko društvo kao tužitelj podnijelo je zahtjev za naknadu štete protiv tuženika kao bivšeg člana uprave. Prvostupanjski sud je utvrdio da je tuženik u određenom razdoblju bio jedina osoba ovlaštena za zastupanje te da kao jedini član uprave nije postupao s pozornosti urednog i savjesnog gospodarstvenika. Naime, utvrđeno je nekoliko nepravilnosti u radu tuženika, kao što su korištenje novčanih sredstava tužitelja u

³⁹ Primjerice VTSRH je u presudi broj Pž-5270/04 od dana 19.02.2008. godine utvrdio kako je postupanje protivno propisima sklapanje usmenog ugovora za izvođenje građevinskih radova, jer je za sklapanje takvih ugovora propisano da se sklapaju u pismenom obliku.

⁴⁰ V. odluku VTSRH-a, broj Pž-132/2023-2, od dana 07. veljače 2023. godine i odluku broj Pž-2774/2022-2, od dana 13. rujna 2022. godine.

⁴¹ VTSRH u presudi broj Pž-922/2017, od dana 14. rujna 2020. godine navodi kako se u slučaju povrede obveze kod vođenja poslova pretpostavlja da član uprave u vođenju poslova društva nije primijenio dužnu pažnju kakvu bi primijenila osobito pažljiva osoba.

⁴² Odluka VTSRH-a, broj Pž-1734/2014-6 od dana 02. ožujka 2016. godine.

korist osobnih potreba tuženika, propuštanje evidentiranja poreza i doprinosa zbog čega je pored porezne obveze nastala i obveza plaćanja zakonske zatezne kamate. Također, utvrđene su i nepravilnosti u otuđenju raznih tužiteljevih materijalnih sredstava, čime je tužitelju počinjena šteta u iznosu od ukupno 763.597,02 kuna. Na tuženiku je bio teret dokazivanja da je primijenio dužnu pažnju te s obzirom na to da nije uspio isto dokazati, prvostupanjski sud je prihvatio tužbeni zahtjev. Tuženik je pokrenuo drugostupanjski postupak i pobijao prvostupanjsku presudu zbog bitnih povreda odredaba parničnog postupka navodeći da je tužitelju za upuštanje u postupak za naknadu štete bila potrebna pravomoćna presuda o utvrđenom dolusu tuženika iz drugog sudskog postupka. Sud je obrazložio da se odgovornost člana uprave za štetu upravo i utvrđuje u parnici u kojoj se potražuje naknada štete te da članovi uprave odgovaraju i za običnu nepažnju tj. *culpa levis*, stoga je pogrešna tvrdnja tuženika da je potrebna pravomoćna presuda iz drugog sudskog postupka, a kojom se utvrđuje namjera tj. *dolus* tuženika.

3.1.3. Šteta

Potrebno je razlikovati imovinsku i neimovinsku štetu koju uprava može nanijeti društvu svojim radnjama. Naime, imovinska šteta može se sastojati u umanjenju imovine društva i tada će uprava odgovarati za običnu štetu. Primjerice tako je u predmetu broj P-829-07 tužitelj, tj. društvo prodalo robu drugom društvu te nije naplatilo svoje potraživanje, stoga je sud utvrdio odgovornost tuženika kao člana uprave za običnu štetu koja je nastala tužitelju s obzirom na to da isti nije poduzeo sve potrebne radnje kako bi se naplatilo potraživanje tužitelja prema drugom društvu.

Imovinska šteta se također može sastojati i u sprječavanju povećanja imovine (izmakloj koristi).⁴³ VTSRH je u svojoj presudi broj Pž-3767/2022-2 utvrdio kako za odgovornost člana uprave nije nužno da je došlo do smanjenja imovine društva, nego je dovoljno da je njegova radnja ili propuštanje utjecalo na imovinu društva, a što bi moglo značiti i da društvo nije ostvarilo očekivani promet).⁴⁴

⁴³ V. *op. cit.* u bilj. 36.

⁴⁴ V. *op. cit.* u bilj. 3. U navedenom predmetu riječ je o odgovornosti člana uprave d.o.o.-a, međutim slučaj je primjenjiv, jer se na odgovornost članova uprave kod d.o.o.-a na odgovarajući način primjenjuju odredbe na kojima se temelji odgovornost članova uprave d.d.-a. Tako čl. 430. st. 1. ZTD-a govori o dužnoj pozornosti i odgovornosti članova uprave d.o.o.-a i navodi da se na odgovarajući način primjenjuju odredbe članka 252., 273. i 273.a ZTD-a. Naime, član uprave je umjesto da sklapa poslove s komitentima za račun društva čiji je član uprave, iste sklapao za račun konkurentskog društva te je tako uzrokovao pad prometa društva.

S druge strane, neimovinska šteta sastoji se u povredi prava osobnosti.⁴⁵ Do povrede prava osobnosti bi moglo doći primjerice otkrivanjem poslovne tajne ili povredom ugleda društva.

3.1.4. Kauzalni neksus - uzročna veza između štetne radnje i nastale štete

Jasno je da tužitelj u parnici treba dokazati radnju člana uprave kojom je uzrokovana šteta, štetu, a potom i uzročnu vezu između te radnje člana uprave i nastale štete⁴⁶, dok krivnju ne mora dokazivati s obzirom na to da se ista presumira.⁴⁷

Kada se govori o uzročnoj vezi, tu je potrebno utvrditi da je baš točno određena radnja člana uprave prouzročila nastalu štetu, što je ponekad zbog niza okolnosti zapravo jako teško i dokazati zbog čega se često koriste razna vještačenja. Stoga upravo ova pretpostavka odgovornosti za štetu otežava sam postupak tužitelju. S druge strane, jednom kada je uzročna veza dokazana, teret dokazivanja je na član uprave ako se želi osloboditi odgovornosti primjerice pozivajući se na pravilo poslovne prosudbe.

3.1.5. Zahtjev za naknadu štete

Oštećenik podnosi zahtjev za naknadu štete, a već je navedeno da oštećenik može biti društvo ili vjerovnici društva. Navedeni zahtjevi zastarijevaju u roku od 5 godina, a zastara počinje teći od dana kada se protiv člana uprave mogla podnijeti tužba⁴⁸, odnosno od dana nastanka štete s obzirom na to da znanje osobe koja je ovlaštena na postavljanje zahtjeva nema utjecaja. Dakle, ovdje nije riječ o subjektivnom roku koji bi počeo teći od dana saznanja ovlaštene osobe za štetni događaj, nego o objektivnom roku. Stoga je potrebno da zahtjevi budu postavljeni u navedenom roku, jer u suprotnom članovi uprave mogu istaknuti prigovor zastare te onda neće biti utvrđena odgovornost za štetu.

3.1.5.1. Postavljanje zahtjeva za naknadu štete od strane društva

Zakonom je propisano da u postupku povodom naknade štete protiv članova uprave društvo zastupa nadzorni odbor⁴⁹, a to je utvrdio i VTSRH.⁵⁰ Prema tome, nadzorni odbor

⁴⁵ Juranić, D., *Imovinska i neimovinska šteta—opći i posebni propisi*, lipanj 2021., str. 31., stranici pristupljeno: 02. srpnja 2023. godine, (<https://repositorij.pravo.unizg.hr/islandora/object/pravo%3A4856/datastream/PDF/view>).

⁴⁶ V. op. cit. u bilj. 36.

⁴⁷ V. op. cit. u bilj. 40.

⁴⁸ Jurić, D., *Pravo manjinskih dioničara na podnošenje tužbe u ime dioničkog društva protiv članova uprave i nadzornog odbora*, Zbornik Pravnog fakulteta, Sveučilište u Rijeci (1991), vol. 28, br. 1, 2007., str. 38.

⁴⁹ Čl. 268. ZTD-a.

⁵⁰ V. odluku VTSRH-a broj PŽ-4646/07, od dana 14. veljače 2008. godine.

donosi odluku o podnošenju zahtjeva za naknadu štete. Isto tako, nadzorni odbor može odlučiti da će društvo zastupati punomoćnik te je tako ovlašten odrediti osobu koja će u njegovo ime izdati punomoć za zastupanje.⁵¹

Ako nadzorni odbor odluči da neće postaviti zahtjev za naknadu štete, ZTD je predvidio i druge mogućnost postavljanja zahtjeva. Tako o postavljanju zahtjeva može odlučiti i glavna skupština običnom većinom glasova, ali je zahtjev moguće postaviti i ako to zatraže manjinski dioničari. Riječ je o dioničarima čije dionice predstavljaju najmanje deseti dio temeljnog kapitala pod uvjetom da su dioničari društva najmanje tri mjeseca prije održavanja glavne skupštine na kojoj to zahtijevaju s tim da se zahtjev može postaviti samo u roku od šest mjeseci od dana zaključenja glavne skupštine.⁵² Pravo manjinskih dioničara da utječu na podnošenje zahtjeva za naknadu štete je uvedeno izmjenama i dopunama ZTD-a 2003. godine⁵³ te se na taj način društvo prisiljava da postavi zahtjev. Postavljanje zahtjeva mogu tražiti i oni dioničari kojima dionice ne daju pravo glasa s obzirom na to da se radi o postavljanju zahtjeva, a ne o donošenju odluke na glavnoj skupštini.⁵⁴

Bitno je naglasiti da dioničari ne mogu sami, u svoje ime postaviti zahtjev za naknadu štete na temelju čl. 252. ZTD-a, nego su ovlašteni samo utjecati na postavljanje zahtjeva temeljem čl. 273.a ZTD-a. Dakle, ovdje dioničari samo pod određenim pretpostavkama mogu prisiliti društvo da postavi zahtjev za naknadu štete. Druga je situacija kada se radi o odgovornosti za štetu nastalu korištenjem utjecaja u društvu po čl. 273. ZTD-a gdje dioničari, osim što mogu prisiliti društvo na postavljanje zahtjeva, iznimno mogu biti i aktivno legitimirani na postavljanje zahtjeva, a što će biti obrazloženo kasnije. Tako je primjerice u presudi broj Revt-118/2008-3 obrazloženo kako dioničar nema aktivnu legitimaciju da na temelju čl. 252. zahtijeva naknadu štete neposredno od članova uprave.⁵⁵

Postoji zakonom određena iznimka po kojoj se zahtjev može podnijeti i nakon proteka roka od šest mjeseci, a to je u slučaju da postoje činjenice koje opravdavaju osnovanu sumnju da je društvu nepoštenim djelovanjem ili grubom povredom zakona ili statuta društva nanesena šteta.⁵⁶ U tom slučaju sud na prijedlog dioničara čije dionice predstavljaju iznos od najmanje dvadesetog dijela temeljnog kapitala društva ili najmanje njegov iznos od 500.000,00 eura,

⁵¹ V. odluku VTSRH-a broj Pž-3104/04, od dana 13. veljače 2007. godine.

⁵² Čl. 273.a st. 1. ZTD-a

⁵³ Jurić, *op. cit.* u bilj. 48, str. 36.

⁵⁴ Barbić J.; *Pravo društava*, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak I. - Dioničko društvo, Organizator, 2020., str. 1008. Također, Barbić navodi da se postavljanje zahtjeva se ne može tražiti izvan glavne skupštine i potrebno je da zahtjev bude unesen u zapisnik glavne skupštine.

⁵⁵ V. presudu VSRH-a, broj Revt-118/2008-3, od dana 01. srpnja 2009. godine.

⁵⁶ Čl. 273.a st. 3. ZTD-a.

imenuje posebne zastupnike, a onda su oni dužni podnijeti zahtjev za naknadu štete ako svojom stručnom prosudbom ocijene da postoje izgledi za uspjeh u sporu.⁵⁷ Dakle, zastupnici donose odluku o tome hoće li podnijeti zahtjev za naknadu štete. Naime, navedenom zakonskom odredbom se nastoji pomoći manjinskim dioničarima, jer oni ne posjeduju potrebna znanja kako bi procijenili uspjeh u sporu.⁵⁸

Protekom roka od tri godine od dana nastanka zahtjeva, društvo se može odreći prava na podnošenje zahtjeva za naknadu štete ili o njemu sklopiti nagodbu, međutim postoje određeni uvjeti. Da bi se društvo odreklo zahtjeva ili o njemu sklopilo nagodbu, potrebna mu je suglasnost glavne skupštine.⁵⁹ Također, uvjet je da tome ne prigovore manjinski dioničari, odnosno oni čije dionice predstavljaju najmanje desetinu temeljnog kapitala društva i da se prigovor ne unese u zapisnik glavne skupštine.⁶⁰ Moguće je da su članovi uprave poduzeli radnje u korist većinskih dioničara kojima je nastala šteta društvu pa se na ovaj način štite manjinski dioničari, jer bi u suprotnom većina mogla otkloniti odgovornost uprave za štetu.⁶¹ Iznimka postoji ako je član uprave koji je odgovoran za štetu nesposoban za plaćanje ili je sklopio nagodbu sa svojim vjerovnicima da otkloni otvaranje stečajnog postupka, jer u tom slučaju ne vrijedi uvjet po kojem se zahtijeva protek roka od tri godine.⁶²

Zahvaljujući ovoj odredbi sprječava se mogućnost da se uprava i nadzorni odbor sporazume da neće jedno protiv drugoga postavljati zahtjeve za naknadu štete. Kada bi to bio slučaj, ne bi postojao rizik za članove uprave prilikom poduzimanja poslova i mogli bi voditi poslove u svom interesu, jer za isto ne bi odgovarali s obzirom na njihov sporazum s nadzornim odborom. Stoga, je zakonodavac u pogledu navedene odredbe našao učinkovito rješenje kojim se suzbila takva opasnost.

3.1.5.2. Postavljanje zahtjeva za naknadu štete od strane vjerovnika

Članovi uprave prije svega odgovaraju za štetu društvu, a zakon je ovlastio i vjerovnike da mogu postaviti zahtjev za naknadu štete ako su ispunjene određene pretpostavke. Zahtjev za naknadu štete kojeg postavljaju vjerovnici akcesoran je zahtjevu kojeg postavlja društvo,⁶³ jer vjerovnik ostvaruje pravo društva na naknadu štete prema članu uprave.⁶⁴ Vjerovniku je u

⁵⁷ *Ibid.*

⁵⁸ Barbić, *op. cit.* u bilj. 19, str 295.

⁵⁹ Čl. 252. st. 4. ZTD-a

⁶⁰ *Ibid.*

⁶¹ Barbić, *op. cit.* u bilj. 54, str. 1011.

⁶² *Ibid.*

⁶³ Barbić, *op. cit.* u bilj. 19., str. 300.

⁶⁴ V. odluku VTSRH-a broj Pž-5276/2015-2, od dana 05. studenog 2018. godine.

konkretnom slučaju nastala šteta, jer ne može namiriti tražbinu pa se prema tome ne traži da član uprave prvo naknadi štetu društvu, nego da odmah podmiri tražbinu vjerovniku. Kada bi uprava naknadila štetu društvu, ne bi više imala obvezu da plati naknadu štete vjerovniku, a isto bi vrijedilo i da je obrnuta situacija.

Dvije pretpostavke moraju biti ispunjene, a prva pretpostavka je postojanje vjerovnikove tražbine prema društvu koju ne može naplatiti od društva⁶⁵, jer na taj način dokazuje da mu je nastala šteta s obzirom na to da mu tražbina nije podmirena. Druga pretpostavka je gruba povreda dužnosti⁶⁶ od strane članova uprave da primjene pozornost urednog i savjesnog gospodarstvenika⁶⁷, odnosno vjerovnik treba dokazati da zbog radnje člana uprave tražbinu nije moguće podmiriti.⁶⁸ Dakle, obje pretpostavke moraju biti ispunjene kumulativno u svakom konkretnom slučaju.⁶⁹

Postoji razlika kod tereta dokazivanja u odnosu na društvo kao oštećenika, a koja se ogleda u tome da je teret dokazivanja na vjerovniku u pogledu činjenice da su članovi uprave grubo povrijedili dužnost, dok u slučaju kada društvo podnosi zahtjev za naknadu štete znamo da se krivnja članova uprave predmnijeva te je teret dokazivanja na članovima uprave da su postupali s pozornosti urednog i savjesnog gospodarstvenika. Naime, kod društva kao oštećenika se predmnijeva obična nepažnja, dok se ovdje traži gruba nepažnja, a iznimka postoji samo u pogledu čl. 252. st. 3.⁷⁰ u kojem se krivnja članova uprave predmnijeva.⁷¹

Osim toga, vjerovnik treba dokazati i sve ostale pretpostavke odgovornosti za štetu koje su prethodno obrazložene. To je utvrdio i VTSRH navodeći kako vjerovnik treba dokazati da ima tražbinu prema društvu koju mu ono ne može podmiriti te da su članovi uprave grubo povrijedili dužnost da primjene pozornost urednog i savjesnog gospodarstvenika.⁷²

Bitno je naglasiti kako je isto utvrdio i VTSRH u svojoj kasnijoj presudi broj Pž-3115/2012 te je pri tome dodao kako vjerovnik prethodno treba pokušati naplatiti svoju tražbinu od društva i objektivno dokazati da istu ne može naplatiti, ali u tom slučaju nije nužno da

⁶⁵ Barbić, *op. cit.* u bilj. 19., str. 298. : „Nije bitna pravna osnova, bitno je da društvo nije podmirilo obvezu kada je to moglo i moralo učiniti, a sada uslijed radnji uprave to više ne može“.

⁶⁶ Međutim, to ne vrijedi u slučaju stavka čl. 252. st. 2. ZTD-a, jer se u tom slučaju krivnja člana uprave pretpostavlja.

⁶⁷ Čl. 252. st. 5. ZTD-a.

⁶⁸ VTSRH u odluci broj Pž-7909/05-3, od dana 29. siječnja 2008. godine kao primjer navodi slučaj kada član uprave daje nalog osobi koja u društvu daje naloge za plaćanje da ne plati dospjelu obvezu tužitelju, nego da podmiri tražbinu nekog drugog vjerovnika koja još nije dospjela.

⁶⁹ Odluka Trgovačkog suda u Zagrebu, broj P-773/2016, od dana 25. travnja 2017. godine.

⁷⁰ V. t. 3.1.

⁷¹ V. *op. cit.* u bilj 68.

⁷² Odluka VTSRH-a, broj Pž-5344/05, od dana 03. prosinca 2008. godine.

vjerovnik protiv društva pokrene postupak za ostvarivanje te tražbine te da nemogućnost da se naplati od društva dokazuje time što se u primjerice u ovršnom ili nekom drugom sudskom postupku nije mogao naplatiti od društva.⁷³ Međutim, u ranijoj sudskoj praksi je vrijedilo suprotno mišljenje te se od vjerovnika često tražilo da je prethodno barem pokrenuo ovršni postupak⁷⁴, a zapravo su takvi uvjeti samo odugovlačili postupak i nepotrebno se zahtijevalo od vjerovnika pokretanje drugih sudskih postupaka s obzirom na to da se zapravo vrlo brzo može dokazati da nije moguće podmiriti tražbinu od društva (npr. putem Financijske agencije ako je društvo u blokadi ili ima već nekoliko nepodmirenih tražbina, saslušanjem svjedoka i sl.).

Sporno pitanje među nekim teoretičarima je postoji li odgovornost uprave ako je kod društva prije dospijeca obveze nastupila nesposobnost za plaćanje.⁷⁵ Primjerice Orehovec je zauzeo stajalište prema kojem u slučaju da štetna radnja nastane prije dospijeca obveze vjerovnik mora dokazati da je upravo ta štetna radnja razlog zbog kojeg društvo ne može sada podmiriti svoju obvezu, a inače bi to moglo.⁷⁶ Suprotno tome, Buljan navodi kako slučajevi sklapanja ugovora u vrijeme blokiranog računa, kao i slučajevi kada je društvo nesposobno za plaćanje prije dospijeca ne spadaju u odgovornost za štetu u smislu čl. 252. st. 5., jer se u tom slučaju tražbina u trenutku dospijeca ionako ne može podmiriti.⁷⁷ Također, glede navedenog Barbić navodi kako je bitno da društvo zapravo nije podmirilo obvezu kada je to moglo i moralo učiniti, a sada to više ne može te tu ne spadaju slučajevi u kojima društvo uopće nije moglo podmiriti obvezu po dospijecu pa član uprave nije taj koji je spriječio podmirenje obveze.⁷⁸

Ako uzmemo slučaj gdje je član uprave sklopio ugovor o kupoprodaji s osobom A kao prodavateljem iako je račun društva u to vrijeme bio u blokadi, s jedne strane treba uzeti u obzir činjenicu da je član uprave mogao biti svjestan da može doći do stečajnog postupka zbog

⁷³ Odluka VTSRH-a, broj PŽ-3115/2012, od dana 17. ožujka 2016. godine.

⁷⁴ VTSRH u odluci broj PŽ-652/01 od dana 20. veljače 2001. godine je naveo kako vjerovnik treba prethodno, dakle prije postavljanja zahtjeva za naknadu štete, pokrenuti protiv društva ovršni postupak i neuspješno ga dovršiti. Nadalje, u odluci PŽ-5319/01 od dana 07. svibnja 2002. godine sud je istaknuo kako se bez provedenog ovršnog postupka ne može tvrditi da je vjerovniku šteta zaista i nastala.

⁷⁵ Babić, S., *Odgovornost uprave za štetu vjerovnicima trgovačkog društva*, Računovodstvo, revizija i financije br. 10/14., listopad 2014., str. 173., stranici pristupljeno: 04. srpnja 2023. godine, (<https://www.uredbabic.hr/wp-content/uploads/2019/05/odgovornost-uprave-za-stetu-vjerovnicima-trgovackog-drustva.pdf>).

⁷⁶ Orehovec, T., *Zahtjev vjerovnika dioničkog društva za naknadu štete prema članovima uprave zbog povrede dužne pozornosti*, Hrvatska pravna revija, (3), 2003., 9, str. 42.

⁷⁷ Buljan V., *Odgovornost organa trgovačkog društva prema ZTD-u i ZOO-u* u Baretić, M. et al. 2011., *Odgovornost za štetu i osiguranje od odgovornosti za štetu*, Inženjerski biro, Zagreb 2011., str. 163.

⁷⁸ Barbić, *op. cit.* u bilj. 19., str. 298.

primjerice nesposobnosti za plaćanje⁷⁹, ali je svejedno sklopio ugovor s osobom A koja po dospijeću nije mogla namiriti svoju tražbinu. Iako je cilj stečajnog postupka namirenje vjerovnika stečajnog dužnika, u praksi često dolazi do toga da se stečajni postupak pokreće tek kada je ostalo zapravo jako malo imovine, a uz to često su to i dugotrajni postupci. Ako postupak traje primjerice tri godine, možda se na prvi pogled ne čini kao dugotrajan postupak, ali ako se stavimo u položaj vjerovnika koji svoj novac želi natrag, jer mu je potreban itekako vidimo da bismo zauzeli drugo mišljenje. S druge strane, vjerovnik se vrlo lako može putem Financijske agencije (FINA-e) informirati o blokadi nekog društva i tako djelovati preventivno pa ostaje pitanje zašto bi netko sklapao ugovore s društvom čiji su računi u blokadi. Ako se držimo mišljenja da je bitno da društvo zbog radnji uprave više ne može podmiriti obvezu svoju obvezu, a inače je to moglo učiniti onda član uprave u ovom slučaju ne bi bio odgovoran, jer nije on taj koji je svojim radnjama uzrokovao sprječavanje podmirenja tražbine.

Međutim, u sudskoj praksi je sporno pitanje postoji li odgovornost uprave ako je društvo u vrijeme sklapanja pravnog posla bilo u blokadi. Sudska praksa je u tome pogledu također različita pa tako dok je sud u predmetu Pž-5916/00 utvrdio odgovornost člana uprave koji je od vjerovnika naručio predmetnu robu iako je u to vrijeme društvo bilo u blokadi⁸⁰, s druge strane imamo primjer novijeg predmeta Pž-8360/03 u kojem nije utvrđena odgovornost člana uprave te je sud naveo kako sama činjenica da je u vrijeme sklapanja ugovora o kupoprodaji žiro-račun društva bio blokiran ne znači da društvo ne može ispuniti preuzetu obvezu vjerovniku s obzirom na to da se do dospijeca obveze račun društva može deblokirati⁸¹, odnosno vjerovnik se može namiriti i iz druge imovine društva. Još jedan zanimljiv primjer je presuda Gž-408/16-2 u kojoj tužitelj nije dokazao da je član uprave osobno odgovoran zbog prezaduženosti društva zbog čega mu je onemogućena naplata njegove tražbine odnosno utvrđeno je da tuženik nije svojim pogrešnim poslovnim odlukama uzrokovao prezaduženost, jer je isti preuzeo upravljanje društvom u trenutku njegove prezaduženosti.⁸² Dakle u navedenom slučaju je prezaduženost nastupila puno prije. Iako se navedeni primjeri tiču odgovornosti člana uprave d.o.o.-a, isti se mogu primijeniti i na člana uprave d.d.-a s obzirom na to da je ista pravna osnova odgovornosti,

⁷⁹ Čl. 5. st. 2. Stečajnog zakona, Narodne novine, broj 71/15, 104/17, 36/22, navodi kao razloge stečajnog postupka nesposobnost za plaćanje i prezaduženost. Nadalje, u čl. 6. st.2. navodi kako će se smatrati da je da je dužnik nesposoban za plaćanje ako u Očevidniku redosljeda osnova za plaćanje koji vodi Financijska agencija ima jednu ili više evidentiranih neizvršenih osnova za plaćanje u razdoblju dužem od 60 dana koje je trebalo, na temelju valjanih osnova za plaćanje, bez daljnjeg pristanka dužnika naplatiti s bilo kojeg od njegovih računa.

⁸⁰ V. odluku VTSRH-a broj Pž-5916/00, od dana 19. studenog 2022. godine.

⁸¹ Odluka VTSRH-a, broj Pž-8360/03, od dana 05. rujna 2016. godine.

⁸² Odluka Županijskog suda u Varaždinu, broj Gž-408/16-2, od dana 11. svibnja 2017. godine.

a to su čl. 252., 273. i 273.a ZTD-a.⁸³

Idealno bi bilo zauzeti na primjer stajalište po kojem članovi uprave neće odgovarati za štetu ako je društvo u trenutku nastanka obveze bilo sposobno za plaćanje, ali je postalo insolventno prije dospijea obveze pa bi se na taj način ujednačila sudska praksa. Međutim, onda bismo vjerovniku onemogućili postavljanje zahtjeva za naknadu štete iako je možda uprava ta koja je uzrokovala insolventnost. Na primjer, mjeseca dana prije dospijea vjerovnikove tražbine uprava veliki dio imovine društva (iz koje bi se vjerovnik mogao namiriti) prenese na treću osobu bez odgovarajuće protučinidbe.⁸⁴ Prema tome, potrebno je sagledati sve okolnosti slučaja kako bi se utvrdila odgovornost članova uprave te je unaprijed nemoguće zauzeti ispravno stajalište o njezinoj odgovornosti.

3.1.6. Oslobodjenje od odgovornosti za štetu

Prethodno je obrazloženo pravilo poslovne prosudbe koje omogućuje članovima uprave da se oslobode odgovornosti za štetu ako dokažu da su prilikom donošenja poduzetničke odluke na temelju primjerenih informacija mogli razumno pretpostaviti da djeluju za dobrobit društva. Međutim, to nije jedini način na koji bi se isti mogli osloboditi odgovornosti.

Naime, ako bi članovi uprave poduzeli neku štetnu radnju na temelju zakonite odluke koju je donijela glavna skupština ne bi odgovarali za istu, jer ih ZTD u tom slučaju oslobađa od odgovornosti.⁸⁵ Dok s druge strane odobrenje od strane nadzornog odbora za takvu radnju ne oslobađa članove uprave od odgovornosti⁸⁶, eventualno se uz to može postaviti pitanje odgovornosti nadzornog odbora. Primjerice, tako je VTSRH u presudi broj Pž-5270/04 utvrdio da su za štetne radnje koje je počinio član uprave na temelju prethodne suglasnosti nadzornog odbora, uz članove uprave odgovorni i članovi nadzornog odbora te da svi odgovaraju za štetu solidarno.⁸⁷

3.2. Odgovornost za štetu prilikom iskorištavanja utjecaja u društvu

Kao što znamo, uprava ima velik utjecaj u društvu i ponekad članovi uprave zloupotrijebe svoj utjecaj što dovodi do njihove građanske odgovornosti za štetu, ali često može dovesti i do kaznene odgovornosti.

Međutim, zakonodavac je propisao odgovornost ne samo za članove uprave, nego i za

⁸³ V. *op. cit.* u bilj. 44.

⁸⁴ Babić, *op. cit.* u bilj. 75, str. 175.

⁸⁵ Čl. 252. st. 4. ZTD-a.

⁸⁶ *Ibid.*

⁸⁷ Odluka VTSRH-a, broj Pž-5270/04, od dana 19. veljače 2008. godine.

sve druge koji bi koristili svoj utjecaj u negativne svrhe i tako nanijeli štetu društvu ili dioničarima.

ZTD propisuje da tko s nakanom koristeći svoj utjecaj u društvu navede člana uprave, odnosno izvršnog direktora ili člana nadzornog, odnosno upravnog odbora, prokuristu ili punomoćnika da poduzme nešto na štetu društva ili njegovih dioničara, odgovara društvu za štetu koja mu time bude pričinjena. Ta osoba odgovara za štetu i dioničarima, ako im je ona nastala, neovisno o šteti koja je pričinjena društvu.⁸⁸

Dakle, bitno je da postoji utjecaj i da je isti iskorišten kako bi se navelo neku od osoba koje predviđa ZTD da poduzme štetnu radnju s tim da nije bitan motiv iz kojeg se to radi, tj. ne mora postojati neka korist od toga.⁸⁹

Trebaju biti ispunjene sve pretpostavke odgovornosti za štetu koje su prethodno navedene: postojanje štetnika i oštećenika, protupravna štetna radnja, šteta i uzročna veza između štetne radnje i nastale štete te u tom pogledu se u velikoj mjeri primjenjuje sve ono što je prethodno obrazloženo. Bitne razlike su u pogledu odgovornih osoba, osoba koje se mogu javiti kao oštećenici i krivnje odgovornih osoba.

Bitno je naglasiti da osoba koja koristi utjecaj odgovara samo ako ga koristi s namjerom da se nanese šteta. S obzirom na to da se namjera ne predmnijeva, ovdje će društvo morati dokazati i namjeru, a s namjerom se postupa ako postoji znanje o posljedicama koje mogu nastati, ali unatoč tome želi da se radnja poduzme, dok pri tome ne treba posjedovati znanje o vrsti i visini štete koja će nastati.⁹⁰ Primjerice, neće postojati namjera ako utječe na sprječavanje otvaranja stečajnog postupka, a pri tome s razlogom vjeruje da će se provesti uspješna sanacija.⁹¹ Iznimka je ako se kao štetnik javi član, odnosno članovi uprave, jer tada društvo ne treba dokazivati namjeru s obzirom na to da se u odnosu na člana uprave predmnijeva obična nepažnja.

Pored osobe koja je koristila svoj utjecaj, čl. 273. st. 2. ZTD-a navodi kako se kao odgovorne osobe mogu javiti između ostalih i članovi uprave ako povrijede svoje dužnosti.⁹² Primjena te odredbe podrazumijeva da postoji osoba (štetnik) različita od člana uprave koja je koristeći svoj utjecaj u društvu navela člana uprave da poduzme nešto na štetu društva ili dioničara.⁹³

⁸⁸ Čl. 273. st. 1. ZTD-a.

⁸⁹ Barbić, *op. cit.* u bilj. 19, str. 317.

⁹⁰ *Ibid*, str. 319.

⁹¹ *Ibid*.

⁹² Čl. 273. st. 2. ZTD-a.

⁹³ V. odluku VSRH, broj Revt 48/2005-2, od 02. studenog 2005. godine.

Isto tako će odgovarati i osobe koje su imale korist od štetne radnje, ali je uvjet da su postupali s namjerom te zajedno s drugim osobama odgovaraju kao solidarni dužnici.⁹⁴

Dakle, članovi uprave po čl. 273. mogu biti odgovorni ako su: 1. koristeći svoj utjecaj naveli neku od osoba koje navodi ZTD-a da poduzme nešto na štetu društva, 2. povrijedili svoje dužnosti ili 3. imali korist od štetne radnje.

Značajna razlika u odnosu na čl. 252. ZTD-a je da ovdje osim društvu, članovi uprave mogu odgovarati i dioničarima kojima je šteta nastala. Međutim, mogu odgovarati dioničarima samo ako im je šteta nastala neovisno od štete koja je nastala društvu pa tako ako padne vrijednost njihovih dionica neće biti aktivno legitimirani, jer je to posljedica štete koja je nastala društvu.⁹⁵ Dok bi primjerice bio aktivno legitimiran ako bi društvu dao zajam da plati dospjelu tražbinu i tako izbjegne otvaranje stečajnog postupka pa zatim društvo umjesto toga plati nekom vjerovniku nedospjelu tražbinu i tako dođe do otvaranja stečajnog postupka što u konačnici onemogućuje vraćanje danog zajma.⁹⁶ Ako dioničari ne bi bili aktivno legitimirani, odnosno ako ne bi mogli postaviti vlastiti zahtjev ovdje također čl. 273.a omogućuje dioničarima da prisile društvo na postavljanje zahtjeva pod istim uvjetima koji su navedeni i ranije.

Kod ove odgovornosti vjerovnici također mogu postaviti zahtjev, međutim ako usporedimo čl. 273. s čl. 252. u kojem se izričito navodi da vjerovnik može postaviti zahtjev samo ako postoji gruba povreda dužnosti od strane članova uprave možemo vidjeti da to u čl. 273. nije slučaj. Naime, u oba članka se kao uvjet navodi da vjerovnik ne može podmiriti tražbinu od društva, ali se u čl. 273. ne navodi kao uvjet postojanje grube povrede dužnosti. Stoga, vjerovnik ne treba dokazivati krivnju članova uprave, nego se ona, upravo zbog izostanka izričitog navoda u čl. 273., predmnijeva. Time je zapravo vjerovniku olakšano dokazivanje u postupku za razliku od slučaja kada zahtjev postavlja na temelju čl. 252. ZTD-a

Sve ostalo što je navedeno za odgovornost prilikom vođenja poslova i zastupanja društva primjenjivo je i na ovu podvrstu građanske odgovornosti pa tako i dio o oslobađanju od odgovornosti⁹⁷ ako se djeluje u skladu sa zakonitom odlukom glavne skupštine.

Kao i kod odgovornosti za štetu prilikom vođenja poslova i zastupanja društva pa tako i ovdje, ako se žele osloboditi odgovornosti, članovi uprave moraju dokazati da su postupali s pažnjom urednog i savjesnog gospodarstvenika. Posebnost je isto to što je odgovornost isključena ako je član uprave utjecao na neku od osoba koja je poduzela štetnu radnju

⁹⁴ Čl. 273. st. 3. ZTD-a.

⁹⁵ Babić, *op. cit.* u bilj. 75, str. 176.

⁹⁶ *Ibid.*

⁹⁷ V. točku 3.1.6.

korištenjem ovlasti za vođenje društva na temelju ugovora kojim se vođenje poslova povjerava vladajućem društvu⁹⁸ ili korištenjem ovlasti društva kojemu se dioničko društvo priključilo tako da ono vodi poslove dioničkoga društva.⁹⁹

Konačno, kao i kod odgovornosti prema čl. 252. i ovdje zahtjev zastarijeva u roku od pet godina.

4. Kaznena odgovornost članova uprave

Kaznena odgovornost članova uprave može se javiti zbog počinjenih kaznenih djela iz Kaznenog zakona (dalje: KZ), ali isto tako je značajno istaknuti da posebnu kaznenu odgovornost predviđa i sam ZTD pa tako članovi uprave mogu odgovarati u slučaju davanja netočnih podataka, netočnog prikazivanje imovnog stanja i povrede dužnosti u slučaju gubitka, prezaduženosti ili nesposobnosti za plaćanje.

Dok opći kazneni propis, tj. KZ predviđa mnoga kaznena djela na temelju kojih se može ustanoviti kaznena odgovornost trgovačkih društava, ali se primjenjuje i na druge pravne osobe te na fizičke osobe, ZTD predviđa kaznenu odgovornost isključivo za trgovačka društva i osobe u trgovačkim društvima.

U nastavku će se obrazložiti kaznena djela predviđena ZTD-om, ali i neka od kaznenih djela predviđena Kaznenima zakonom.

4.1. Kaznena djela predviđena ZTD-om

4.1.1. Davanje netočnih podataka

Kazneno djelo davanja netočnih podataka može se počiniti davanjem bilo kakvih netočnih informacija ili neistinitih izjava vezanih uz trgovačko društvo, ali isto tako i prešućivanjem važnih okolnosti.¹⁰⁰

Primjer ovo kaznenog djela bi bio kada bi članovi uprave prilikom prijave za upis društva u sudski registar dali netočne podatke, primjerice da nema zapreka njihovom članstvu¹⁰¹, dok im je u drugoj državi izrečena mjera zabrane obavljanja zanimanja, a koje se tiče predmeta poslovanja društva.

Za ovo kazneno djelo propisana je novčana kazna ili kazna zatvora do dvije godine.

⁹⁸ Barbić, *op. cit.* u bilj. 19, str. 320.: „u tom slučaju je odgovornost za štetu uređena propisima koji se odnose na spomenuti ugovor“.

⁹⁹ Čl. 273. st. 6. ZTD-a.

¹⁰⁰ Čl. 624. ZTD-a.

¹⁰¹ Čl. 187. st. 4. ZTD-a.

4.1.2. Netočno prikazivanje imovinskog stanja

Ovo kazneno djelo obuhvaća netočno prikazivanje ili prikrivanje prilika društva, uključujući i odnose s povezanim društvima.¹⁰² Da bi počinio ovo kazneno djelo, mora postojati izravna namjera počinitelja.¹⁰³

Primjer bi bio kada bi član uprave u izlaganju o financijskom stanju na sjednici glavne skupštine prikrivio prilike društva tako da ne bi prikazao dugovanja društva pa bi na taj način ugrozio buduće poslovanje društva.

Za ovo kazneno djelo propisana je novčana kazna ili kazna zatvora do dvije godine.

4.1.3. Povreda dužnosti u slučaju gubitka, prezaduženosti ili nesposobnosti za plaćanje

Prilikom izrade godišnjeg ili financijskoj izvješća moguće je ustanoviti prihode, ali i gubitke koje je društvo imalo pa ako se utvrdi da je društvo imalo gubitak koje doseže visinu polovine temeljnog kapitala društva tada je uprava dužna sazvati glavnu skupštinu, a u slučaju da ne postupi tako govorimo o povredi dužnosti u slučaju gubitka.¹⁰⁴

S druge strane, ako je društvo insolventno ili prezaduženo tada uprava ima obvezu da bez odgađanja a najkasnije tri tjedna po nastanku stečajnog razloga zatraži pokretanje stečajnog postupka¹⁰⁵, a ako ne postupi tako onda govorimo o povredi dužnosti u slučaju prezaduženosti ili nesposobnosti za plaćanje. Tako je Županijski sud u Bjelovaru u presudi broj Kž-47/07 utvrdio kaznenu odgovornost člana uprave koji nije podnio prijedlog za otvaranje stečajnog postupka, iako je znao da je društvo nesposobno za plaćanje i da su se stekli zakonski uvjeti za pokretanje stečajnog postupka.¹⁰⁶

Za navedeno kazneno djelo propisana je novčana kazna ili kazna zatvora do dvije godine¹⁰⁷, osim ako je počinjeno iz nemarnosti kada je propisan nešto blaži oblik kazne zatvora. Naime, u slučaju nemarnosti propisana je novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine.¹⁰⁸

4.2. Kaznena djela predviđena Kaznenim zakonom

4.2.1. Zloupotreba povjerenja u gospodarskom poslovanju

Tko u gospodarskom poslovanju povrijedi dužnost zaštite tuđih imovinskih interesa

¹⁰² Čl. 624. st. 1. ZTD-a.

¹⁰³ Prtenjača, M., *Gospodarska kaznena djela vezana za trgovačka društva*, lipanj 2015., str. 26.

¹⁰⁴ Čl. 442. st. 2. ZTD-a.

¹⁰⁵ Čl. 251. st. 2. ZTD-a.

¹⁰⁶ V. odluku Županijskog suda u Bjelovaru, broj Kž-47/07, od dana 01. ožujka 2007. godine.

¹⁰⁷ Čl. 626. st. 1. ZTD-a.

¹⁰⁸ Čl. 626. st. 2. ZTD-a.

koja se temelji na zakonu, odluci upravne ili sudbene vlasti, pravnom poslu ili odnosu povjerenja i na taj način pribavi sebi ili drugoj osobi protupravnu imovinsku korist te time ili na drugi način onome o čijim se imovinskim interesima dužan brinuti prouzroči štetu.¹⁰⁹

Primjer počinjena ovog kaznenog djela je predmet broj K-45/2015-30 u kojem je Županijski sud u Splitu utvrdio da je član uprave kao jedini direktor i vlasnik dioničkog društva počinio predmetno kazneno djelo u namjeri da za sebe i svoje sinove stekne protupravnu imovinsku korist neosnovano prisvajao prihode društva na način da je usmeno naložio blagajnicama društva da dnevni prihod ostvaren uplatama građana za usluge meljave maslina ne uplaćuju na žiro račun društva što su bile dužne, već predaju njemu, zbog čega su one postupajući po tom nalogu sav dnevni utržak od ukupno 2.304.610,51 kunu predavale neposredno njemu na ruke te je počinitelj neistinito prikazao da je novac odobren njemu kao pozajmica te je od tako prisvojenog novca dvojici sinova isplatio po 150.000,00 kuna temeljem fiktivnih i naknadno sačinjenih ugovora o zajmu, dok je ostatak neosnovano zadržao za sebe.¹¹⁰

Počinitelj je u navedenom predmetu povrijedio svoju zakonsku dužnost da štiti imovinske interese društva te je tako pribavio protupravnu imovinsku korist sebi i svojim sinovima što je u konačnici uzrokovalo štetu društvu.

4.2.2. Zloupotreba položaja i ovlasti

Službena ili odgovorna osoba koja iskoristi svoj položaj ili ovlast, prekorači granice svoje ovlasti ili ne obavi dužnost pa time sebi ili drugoj osobi pribavi korist ili drugome prouzroči štetu, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.¹¹¹

Županijski sud u Osijeku je u predmetu broj K-49/06-6 utvrdio kaznenu odgovornost počinitelja za navedeno djelo, jer je isti kao član uprave dioničkog društva zaključio ugovor o prodaji poslovnog prostora majci predsjednika uprave za iznos od 337.207,00 kuna, a zatim je nakon toga u istom svojstvu zaključio s majkom predsjednika uprave sporazum o raskidu tog kupoprodajnog ugovora te izvansudsku nagodbu kojom se društvo obvezalo majci predsjednika uprave vratiti uplaćenu cijenu i plaćeni porez na promet u roku od 30 dana, s tim da se radi osiguranja tog potraživanja dozvoljava prijenos prava vlasništva za njezinu korist na nekretninama društva, čija je vrijednost bila 1,653.554,21 kuna te je daleko premašivala potraživanja majke predsjednika uprave, a sve navedene radnje optuženik je poduzeo prema

¹⁰⁹ Čl. 246. st. 1. Kaznenog zakona, Narodne novine, broj 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22 (dalje: KZ).

¹¹⁰ V. odluku Županijskog suda u Splitu, broj K-45/2015-30, od dana 20. listopada 2016. godine

¹¹¹ Čl. 291. KZ-a.

prethodnom dogovoru s predsjednikom uprave, upravo s ciljem da njegovoj majci pribave nepripadnu imovinsku korist upisom vlasništva na založenim nekretninama koje su gotovo pet puta veće vrijednosti od iznosa plaćenog za poslovni prostor.¹¹²

Ako proučimo malo bolje navedene primjere, možemo ustanoviti da se i ovdje traži dužna pažnja članova uprave te da bi se u navedenim slučajevima mogli pokrenuti i građanski postupci za štetu i upravo iz tog razloga će ponekad biti teško razgraničiti je li riječ o počinjenom kaznenom djelu ili pak o građanskoj odgovornosti za štetu.

Postoji još niz kaznenih djela za koja članovi uprave mogu odgovarati pa tako npr. prijevara u gospodarskom poslovanju, primanje mita, prouzročenje stečaja, pogodovanje vjerovnika, utaja poreza ili carine, primanje i davanje mita itd.

Za navedena kaznena djela predviđene su novčane kazne i kazne zatvora. Ono što je značajno jest da se članovima uprave uz novčanu kaznu ili kaznu zatvora može izreći i sigurnosna mjera zabrane obavljanja određene dužnosti ili djelatnosti ako postoji opasnost da će zlouporabom te dužnosti ili djelatnosti ponovno počiniti kazneno djelo.¹¹³ Mjera može trajati od jedne do deset godina¹¹⁴, ali sud može na prijedlog osuđenika i prije njezinog isteka, odnosno protekom polovine njezinog trajanja obustaviti njezino izvršenje ako više ne postoji opasnost zbog koje je izrečena.¹¹⁵

ZTD-om su predviđena ograničenja po kojima osobe osuđene za određena kaznena djela u RH ili drugoj državi ne mogu biti članovi uprave.¹¹⁶ Isto ograničenje je predviđeno i za one osobe kojima je uvedena međunarodna mjera ograničavanja raspolaganja imovinom, kao i osobe kojima je izrečena sigurnosna mjera zabrane obavljanja zanimanja koje je u potpunosti ili djelomično obuhvaćeno predmetom poslovanja društva za vrijeme dok traje ta zabrana, kao i osoba kojoj je u drugoj državi zabranjeno obavljanje zanimanja koje je u potpunosti ili djelomično obuhvaćeno predmetom poslovanja društva za vrijeme trajanja zabrane. Neka od kaznenih djela koja ZTD spominje u tom pogledu su: kazneno djelo pranja novca, financiranja terorizma, zlouporabe povjerenja u gospodarskom poslovanju, prijevara u gospodarskom poslovanju, prouzročenja stečaja, pogodovanja vjerovnika ili povrede obveze vođenja trgovačkih i poslovnih knjiga itd.

¹¹² Odluka Županijskog suda u Osijeku, broj K-49/06-6, od dana 09. listopada 2006. godine.

¹¹³ Čl. 71. st. 1. KZ-a.

¹¹⁴ Čl. 71. st. 2. KZ-a.

¹¹⁵ Čl. 71. st. 7. KZ-a.

¹¹⁶ Čl. 239. st. 2. ZTD-a.

5. Prekršajna odgovornost članova uprave

Na koncu, možda i najblaža vrsta odgovornosti je prekršajna odgovornost članova uprave, a koja je također predviđena ZTD-om u čl. 630. Ovo je nešto blaža vrsta odgovornosti, jer se za istu izriču samo novčane kazne s tim da u određenim slučajevima njima prethodi opomena. Primjerice, ako nakon upisa odluke o povećanju temeljnoga kapitala u sudski registar uprava ne pozove dioničare da preuzmu nove dionice, registarski sud će opomenuti članove uprave i zaprijetiti plaćanjem novčane kazne ako u primjerenom roku ne postupe po danoj opomeni.¹¹⁷ Visina novčane kazne je u tom slučaju ograničena pa tako pojedina novčana kazna ne smije prijeći 390,00 eura.¹¹⁸

S druge strane, za prekršaje je propisana novčana kazna do iznosa od 920,00 eura a ako je učinjena teža povreda propisa radi stjecanja protupravne imovinske koristi onda ona iznosi 6630,00 eura.¹¹⁹ Dakle, ovdje je postavljena granica do kojeg iznosa članovi uprave mogu odgovarati, dok to nije slučaj kod građanske odgovornosti, jer tu članovi uprave odgovaraju cijelom svojom imovinom što za imovinsko stanje štetnika može imati dalekosežne posljedice.

6. Zaključak

Uprava dioničkog društva značajna je ne samo za dioničko društvo, nego i za cijelo tržište, jer uprava koja dobro posluje osim što donosi prihode društvu pozitivno djeluje i na gospodarstvo jedne države. Riječ je o organu koji je zadužen da samostalno vodi poslove i zastupa društvo. Upravo zbog važne uloge koju uprava ima u cijelom gospodarstvu bitno je osigurati i učinkovit mehanizam zaštite od onih članova uprave koji svoju funkciju ne obavljaju onako kako od njih to zakon zahtijeva.

Pri obavljanju svoje funkcije članovi uprave moraju postupati s pozornosti urednog i savjesnog gospodarstvenika te se takva dužna pozornost ne ocjenjuje s obzirom na to koje osobine ima član uprave kao pojedinac, nego se ista objektivizira. Ako članovi uprave ne bi postupali s dužnom pozornosti tada mogu odgovarati za štetu koja bi zbog toga nastala društvu. Naravno, poslovi koje obavljaju članovi uprave često nose određene rizike te kako bi se isti mogli upustiti u takve rizike bez straha da će odgovarati za štetu uvedeno je pravilo poslovne prosude.

Pravilo poslovne prosudbe omogućuje članovima uprave da se oslobode od odgovornosti iako je nastala šteta društvu, ako su prilikom donošenja poduzetničke odluke

¹¹⁷ Čl. 632. st. 1. ZTD-a.

¹¹⁸ Čl. 632. st. 2. ZTD-a.

¹¹⁹ Čl. 630. st. 2. i 3. ZTD-a.

doista smatrali da djeluju u najboljem interesu društva.

Dakle, članovi uprave će prije svega odgovarati za štetu ako ne postupaju s pozornosti urednog i savjesnog gospodarstvenika i tada govorimo o građanskoj odgovornosti za štetu. Međutim, osim građanske odgovornosti za štetu tu su još kaznena i prekršajna odgovornost. Kaznenu odgovornost osim Kaznenog zakona predviđa i ZTD te propisuje određena kaznena djela za koja se mogu teretiti članove uprave. Naposljetku, prekršajna odgovornost kao najblaža vrsta odgovornosti nastaje u slučaju počinjenja raznih prekršaja, a najblaža je, jer je za istu predviđena novčana kazna čiji je iznos ograničen.

Sudska praksa je pokazatelj da je najveći broj slučajeva u kojima je utvrđena građanska odgovornost članova uprave. Promatrajući zakonodavstvo Republike Hrvatske vidimo da je zakonodavac osmislio itekako korisna rješenja pomoću kojih je moguće utvrđivati odgovornost članova uprave za štetu. Također, ključna je uloga i sudova bez kojih se takva odgovornost ne može postići, stoga je nužno da sudovi prilikom donošenja odluka postupaju u duhu zakona.

7. Literatura, propisi i sudske odluke

Literatura

1. Babić, S. Odgovornost uprave za štetu prouzročenu trgovačkom društvu, Hrvatska pravna revija, siječanj 2014. godine.
2. Babić, S., Odgovornost uprave za štetu vjerovnicima trgovačkog društva, Računovodstvo, revizija i financije br. 10/14., listopad 2014., str. 173., stranici pristupljeno: 04. srpnja 2023. godine, (https://www.uredbabic.hr/wpcontent/uploads/2019/05/odgovornost_uprave_z_a_stetu_vjerovnicima_trgovackog_drustva.pdf).
3. Barbić J.; Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak I. - Dioničko društvo, Organizator, 2020., str. 1008.
4. Barbić, J., Odgovornost članova organa dioničkog društva za štetu počinjenu društvu i vjerovnicima društva, Pravo u gospodarstvu, broj 49, 2010., str. 280.
5. Buljan V., Odgovornost organa trgovačkog društva prema ZTD-u i ZOO-u u Baretić, M. et. al. 2011., Odgovornost za štetu i osiguranje od odgovornosti za štetu, Inženjerski biro, Zagreb 2011., str. 163.
6. Frankulin, M. Dužna pozornost članova uprave pri vođenju poslova dioničkog društva, Pravo u gospodarstvu, 49 (2010), 6, str. 1532.
7. Gevurtz, Franklin A., The Business Judgment Rule: Meaningless Verbiage or Misguided Notion, 1994., str. 287., bilj. 1., stranici pristupljeno 27. lipnja 2023., (<https://core.ac.uk/download/pdf/303865796.pdf>).
8. Juranić, D., Imovinska i neimovinska šteta—opći i posebni propisi, lipanj 2021., str. 31., stranici pristupljeno: 02. srpnja 2023. godine, (<https://repozitorij.pravo.unizg.hr/islandora/object/pravo%3A4856/datastream/PDF/view>).
9. Jurić, D., Pravo manjinskih dioničara na podnošenje tužbe u ime dioničkog društva protiv članova uprave i nadzornog odbora, Zbornik Pravnog fakulteta, Sveučilište u Rijeci (1991), vol. 28, br. 1, 2007., str. 38.
10. Klarić, P., Vedriš M., Građansko pravo, Opći dio, stvarno pravo, obvezno i nasljedno pravo, XIV. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, srpanj 2014. godine, str. 583.-603.
11. Orehovec, T., Zahtjev vjerovnika dioničkog društva za naknadu štete prema članovima uprave zbog povrede dužne pozornosti, Hrvatska pravna revija, (3), 2003., 9, str. 42.
12. Prtenjača, M., Gospodarska kaznena djela vezana za trgovačka društva, lipanj 2015., str. 26.
13. Sklakoper, Z., Nikšić., S., Dužna pažnja prema Zakonu o obveznim odnosima, Zbornik

Propisi

1. Corporation code, odjeljak 309, stranici pristupljeno: 30. lipnja 2023., (https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/codes_displayText.xhtml?lawCode=CORP&divi=1.&title=1.&part=&chapter=3.&article=).
2. Kazneni zakon, Narodne novine, broj 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22.
3. Stečajni zakon, Narodne novine, broj 71/15, 104/17, 36/22.
4. Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22.
5. Zakon o osiguranju, Narodne novine, broj 30/15, 112/18, 63/20, 133/20, 151/22.
6. Zakon o parničnom postupku, Narodne novine, broj 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22.
7. Zakon o tajnosti podataka, Narodne novine, broj 79/07, 86/12.
8. Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine, br. 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22, 18/23
9. Zakon o tržištu kapitala, Narodne novine, broj 65/18, 17/20, 83/21.
10. Zakon o zaštiti tajnosti podataka, Narodne novine, broj 108/96.

Sudske odluke

1. Charitable Corporation against Sir Robert Sutton and about fifty others, 13th August 1742, stranici pristupljeno: 27. lipnja 2023., (<http://www.worldlii.org/int/cases/EngR/1742/114.pdf>).
2. Izbor odluka VTSRH-a, br. 17, 2012. godina.
3. Trgovački sud u Zagrebu, broj P-773/2016, od dana 25. travnja 2017. godine.
4. VSRH, broj Rev-1427/99 od dana 05. travnja 2000. godine.
5. VSRH, broj Revt 48/2005-2, od 02. studenog 2005. godine.
6. VSRH, broj Revt-118/2008-3, od dana 01. srpnja 2009. godine.
7. VSRH, broj Revt-122/2018-5, od dana 09. travnja 2019. godine.
8. VTSRH, broj PŽ-5270/2004-4, od dana 19. veljače 2008. godine.
9. VTSRH, broj PŽ-1084/00 od dana 17. listopada 2000. godine.
10. VTSRH, broj PŽ-132/2023-2, od dana 07. veljače 2023. godine.
11. VTSRH, broj PŽ-1734/2014-6, od dana 02. ožujka 2016. godine.

12. VTSRH, broj PŽ-2774/2022-2, od dana 13. rujna 2022. godine.
13. VTSRH, broj PŽ-3104/04, od dana 13. veljače 2007. godine.
14. VTSRH, broj PŽ-3115/2012, od dana 17. ožujka 2016. godine.
15. VTSRH, broj PŽ-3767/2022-2 od dana 25. listopada 2022. godine.
16. VTSRH, broj PŽ-4180/2017-2, od dana 29. studenog 2017. godine.
17. VTSRH, broj PŽ-4243/00, od dana 03. listopada 2000. godine.
18. VTSRH, broj PŽ-4646/07, od dana 14. veljače 2008. godine.
19. VTSRH, broj PŽ-527/04, od dana 19.02.2008. godine.
20. VTSRH, broj PŽ-5270/04, od dana 19. veljače 2008. godine.
21. VTSRH, broj PŽ-5276/2015-2, od dana 05. studenog 2018. godine.
22. VTSRH, broj PŽ-5319/01, od dana 07. svibnja 2002. godine.
23. VTSRH, broj PŽ-5344/05, od dana 03. prosinca 2008. godine.
24. VTSRH, broj PŽ-5376/00, od dana 26. lipnja 2001. godine.
25. VTSRH, broj PŽ-5822/03, od dana 13. siječnja 2004. godine.
26. VTSRH, broj PŽ-5916/00, od dana 19. studenog 2022. godine.
27. VTSRH, broj PŽ-652/01, od dana 20. veljače 2001. godine.
28. VTSRH, broj PŽ-7909/05-3, od dana 29. siječnja 2008. godine.
29. VTSRH, broj PŽ-8360/03, od dana 05. rujna 2016. godine.
30. VTSRH, broj PŽ-922/2017, od dana 14. rujna 2020. godine.
31. Županijski sud u Bjelovaru, broj Kž-47/07, od dana 01. ožujka 2007. godine.
32. Županijski sud u Splitu, broj K-45/2015-30, od dana 20. listopada 2016. godine.
33. Županijski sud u Varaždinu, broj Gž-408/16-2, od dana 11. svibnja 2017. godine.
34. Županijski suda u Osijeku, broj K-49/06-6, od dana 09. listopada 2006. godine.